XI. Archeologiniai žvalgymai
Archaeological field surveys

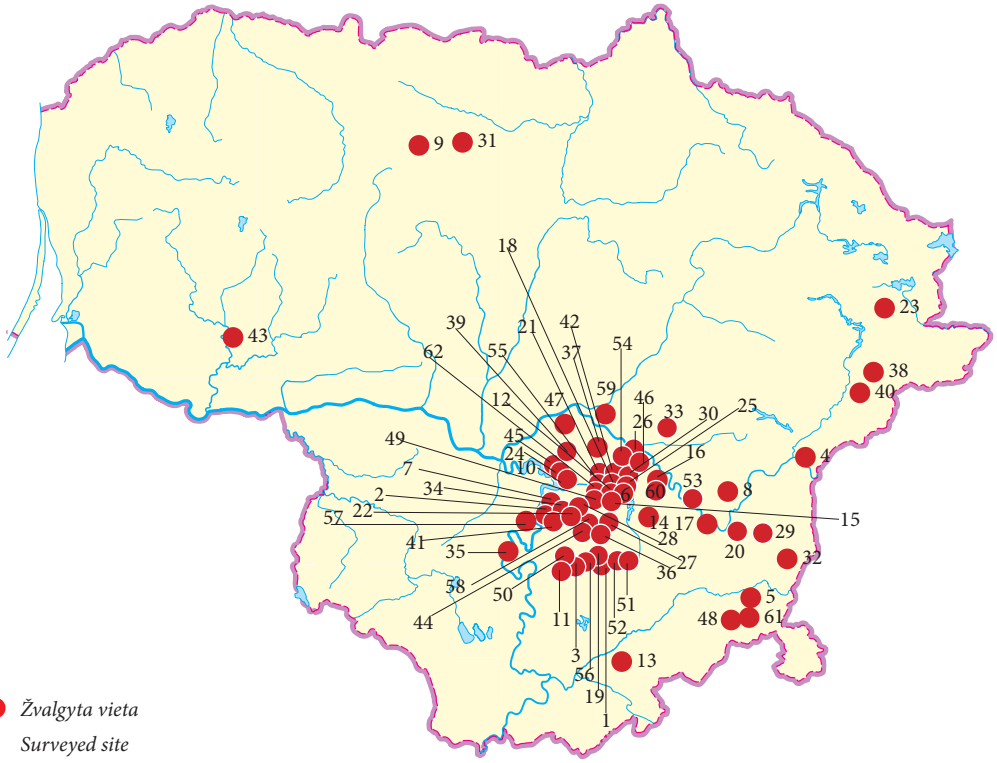

● *Žvalgyta vieta*
Surveyed site

1 – Albinava
2 – Astragai
3 – Baudėjos
4 – Brižiai
5 – Buikos
6 – Cineikiai
7 – Darsūniškis
8 – Didieji Gulbinai
9 – Domantai
10 – Dovainonys
11 – Geruliai
12 – Girelė
13 – Girežeris
14 – Girnakaliai
15 – Gojus
16 – Grabijolai
17 – Grigiškės
18 – Guronys
19 – Intuponys
20 – Jankiškės
21 – Kaišiadorys
22 – Kalviai
23 – Kalviasalis
24 – Kapitoniškės
25 – Karsakai
26 – Kasparіškės
27 – Klėriškės
28 – Kruonis
29 – Kučkuriškės
30 – Liauriškės
31 – Lygumai
32 – Magūnai
33 – Mantinionys
34 – Meškučiai
35 – Naravai
36 – Nemaitonys
37 – Paberžė
38 – Pakretuonė
39 – Pašuliai
40 – Pašventys
41 – Purvininkai
42 – Rečionys
43 – Rekstukai
44 – Ringailiai
45 – Rumšiškės
46 – Rusiai
47 – Skaruliai
48 – Skubėtai
49 – Skudeniai
50 – Stakliškės
51 – Strėva
52 – Strėvininkai
53 – Sviliškės
54 – Šilonys
55 – Triliškės
56 – Užukalnis
57 – Vangai
58 – Varkalės
59 – Vidnopolis
60 – Zabarija
61 – Zavišonys
62 – Žiežmariai

Jonas Balčiūnas

Nežinomi piliakalniai prie Jūros, Neries ir Širvintos

KPC archeologai 2008 m. vasarą ir rudenį žvalgė keletą naujai aptiktų piliakalnių. Tauragės r. Mažonų seniūnijoje, šalia Rekstukų kaimo, prie Jūros upės esantį iki tol nežinomą piliakalnį surado ir apie jį KPD bei KPC pranešė Kauno Vytauto Didžiojo universiteto docentas daktaras Vytenis Almonaitis. Duomenis apie kitus piliakalnius KPC perdavė LAD pirmininkas Zenonas Baubonis, kuriam savo ruožtu apie juos pranešė Darius Stončius. Žvalgymo išvykų metu šie piliakalniai buvo aplankyti, nustatytos jų teritorijos, GPS prietaisu užfiksuotos teritorijų kampų koordinatės.

Rekstukų piliakalnis su priešpiliu yra apie 2,6 km į PV nuo Tauragės–Šilalės kelio tilto per Šunijos upę, 550 m į PV nuo kelio iš Reksčių į Tauragės–Šilalės kelią, 200 m į ŠV nuo Jūros ir Šunijos upių santakos, Jūros ir Kroklio upelio santakoje, Jūros kairiajame ir Kroklio dešiniajame krantuose. Piliakalnis įrengtas aukštumos iškyšulio tarp Jūros ir Kroklio PR gale. Iš PV pusės jį supa Jūra, iš ŠR, R ir PR – gili Kroklio griova, o ŠV pusėje toliau tęsiasi aukštuma. Dabar jis apaugęs lapuočiais medžiais ir krūmais.

Piliakalnio aikštelė trikampė, maždaug 18 m ilgio ŠV–PR kryptimi, žemesniu PR galu ir žemėjanti į ŠR šoną, 10 m pločio ŠV gale ir 1,5 m pločio PR gale. Atrodo, išlikusi tiktai jos ŠV dalis, o PV šonas ir PR galas paplauti Jūros ir nuslinkę. Aikštelės ŠV gale yra maždaug 12 m ilgio, 1,5 m aukščio ir 16 m pločio nelygus pylimas, kurio išorinis apie 2 m aukščio šlaitas leidžiasi į 1,5–2 m gylio, 8–12 m pločio ir maždaug 18 m ilgio kiek lenktą griovį platesniu ir gilesniu PV galu. Piliakalnio aikštelės žemesniame ir siaurame PR gale pastebimas maždaug 0,3 m gylio, iki 3 m pločio įdubimas ir jo išorinėje, PR pusėje esantis 0,2 m aukščio, 2 m pločio paaukštėjimas – matyt, čia irgi buvusių griovio ir pylimo likučiai. Piliakalnio šlaitai statūs, 20–25 m aukščio, ŠR ir R eroduoja graužiami Kroklio. R šlaite, maždaug 10 m žemiau aikštelės yra apie 10 m ilgio ir 3–4 m pločio greičiausiai natūrali ar slinkties terasėlė, kurios išorinis šlaitas išgriuvęs į Kroklio upelį.

Piliakalnį nuo aukštumos skiriančių pylimo ir griovio išorinėje, ŠV, pusėje yra dar viena apie 18 m ilgio ŠV–PR kryptimi ir maždaug tokio pat pločio keturkampė aikštelė kiek įdubusiu viduriu, ŠV gale nuo aukštumos atskirta apie 18 m ilgio, 0,5–0,7 m gylio ir nuo 8 m iki 12 m pločio ŠR gale grioviu – matyt, buvusiu nedideliu priešpiliu. Šios priešpilio aikštelės PV šonas irgi nuslinkęs į Jūrą, jos PR kraštas maždaug 8 m plotyje 0,5 m aukštesnis už vidurį, o ŠV krašte irgi pastebimas nežymus, iki 0,2 m paaukštėjimas – matyt, čia buvusių pylimų liekanos.

Kultūrinio sluoksnio piliakalnyje ar šalia jo nepastebėta. Gali būti, kad tai iki galo nebaigto įrengti ar tik ką įrengto ir dėl kažkokių priežasčių apleisto piliakalnio liekanos. Piliakalnį, matyt, galima būtų datuoti I tūkst. pabaiga ar II tūkst. pradžia.

Brižių (Noselėnų) piliakalnis I yra Švenčionių r. Magūnų sen., apie 1,4 km į R nuo Brižių kaimo, 1,2 km į V nuo kelių į Družilius, Čerėnus ir Brižius sankryžos Noselėnuose, 700 m į ŠV nuo Noselėnų kaimo V sodybų, 100 m į P nuo Brižių–Noselėnų kelio, Neries dešiniajame krante. Piliakalnis įrengtas mišku apaugusiame aukštumos iškyšulyje, kurį iš P pusės juosia Neris, o iš V, ŠV ir Š pusių – lenkta, seklėjanti į R pusę dauba.

Ištęsto pusmėnulio pavidalo piliakalnio aikštelė orientuota R–V kryptimi, maždaug 25 m ilgio ir iki 6 m pločio, kiek žemėjanti į V galą ir Š šoną. Išlikęs tiktai jos ŠR šonas, piliakalnio Š šlaitas ir jo ŠV šlaito dalis, nes beveik visas piliakalnis nugriuvęs į Nerį. R pusėje nuo gretimos aukštumos piliakalnis atskirtas maždaug 12 m pločio viršuje bei 3 m pločio dugne, apie 2 m gylio nuo aikštelės grioviu, pailgu PR–ŠV kryptimi. Griovio išorinėje pusėje supiltas apie 2,5 m aukščio nuo jo dugno kiek lenktas 10–12 m pločio pylimas, kurio išorinis 1,5 m aukščio šlaitas leidžiasi į 8–10 m pločio ir 0,7 m gylio griovį, ŠV galu siekiantį piliakalnį juosiančią daubą. Tiek pylimo, tiek griovių išlikę tik galai – likusioji jų dalis, kaip ir beveik visa piliakalnio aikštelė, nuplauta Neries. Piliakalnio Š, ŠV ir V šlaitai vidutinio statumo ir statūs, 10–20 m aukščio, o P šlaitas labai status, iki 40 m aukščio, eroduojantis.

Piliakalnio aikštelėje, šlaituose ir vidiniame griovyje prikasinėta nesenų duobių, jose pastebimas tamsus apie 20 cm storio kultūrinis sluoksnis, išvykos metu aikštelėje rastas lipdyto puodo pakraštėlis brūkšniuotu išoriniu paviršiumi, o ŠV šlaito apačioje – dviejų perskilusių trintuvų akmenų gabalai.

Brižių (Noselėnų) piliakalnį I pagal jame rastą keramiką ir pagal išlikusios dalies išvaizdą (griovius ir pylimą), matyt, reikėtų datuoti I tūkst. pr. Kr. pabaiga – I tūkst.

Brižių (Noselėnų) piliakalnis II yra apie 1,5 km į R nuo Brižių kaimo, 1,1 km į V nuo kelių į Družilius, Čerėnus ir Brižius sankryžos Noselėnuose, 600 m į V nuo Noselėnų kaimo V sodybų, 200 m į P nuo Brižių–Noselėnų kelio, 200 m į PR nuo Brižių (Noselėnų) piliakalnio I, Neries dešiniajame krante. Piliakalnis įrengtas mišku apaugusiame aukštumos iškyšulyje, kurį iš PV pusės juosia Neris, o iš V, ŠV, Š ir P ir PR pusių – daubos ir tik ŠR pusėje gana siaura sąsmauka šį iškyšulį jungia su aukštuma.

Piliakalnio aikštelė netaisyklinga trikampė, orientuota ŠR–PV kryptimi, apie 35 m ilgio ir maždaug tokio paties pločio lenktame ŠR–Š krašte, gerokai, iki 3 m, žemėjanti į PV galą bei į V ir PR kraštus, ir tik maždaug 10 m ilgio bei iki 20 m pločio jos galas lygus ir nežemėjantis. Aikštelės ŠR–Š krašte supiltas lenktas, iki 20 m pločio bei apie 1,5 m aukščio nuo aikštelės jos ŠR krašte ir maždaug perpus siauresnis ir gerokai žemesnis jos Š krašte, apie 25 m bendro ilgio pylimas, nuo kurio V galo aikštelės Š pakraščiu iki jos ŠV kampo dar tęsiasi nežymus paaukštėjimas – gal čia irgi buvusio pylimo žymės. Aikštelės ŠR krašte esanti pylimo aukštesnė, tiesi apie 12 m ilgio dalis yra lyg dvigubas pylimas: čia jo viršuje, ties viduriu, yra išilgai besitęsiantis maždaug 4–5 m pločio ir apie 0,5 m gylio įdubimas – griovys. Šios pylimo dalies išorinis maždaug 2,5 m aukščio šlaitas leidžiasi į apie 10 m pločio ir iki 1,5 m gylio griovį nelygiu duobėtu dugnu, kertantį piliakalnį su aukštuma jungiančią sąsmauką, kuris ties sąsmaukos ŠV kraštu užlinksta ir toliau jau seklesnis tęsiasi į V piliakalnį iš Š pusės juosiančios daubos sekliojo galo dugnu dar maždaug 20 m.

Kultūrinio sluoksnio šiame piliakalnyje ar šalia jo nepastebėta. Atrodo, kad tai gali būti ėmusio griūti pirmojo Brižių (Noselėnų) piliakalnio gyventojų pradėtas įrenginėti, tačiau dėl kažkokių priežasčių taip ir nebaigtas įrengti naujas piliakalnis. Kad tai nebaigtas įrengti piliakalnis, rodytų tiek patogus jam iškyšulys, tiek pagal visą vaizdą pradėti, tačiau nebaigti žemės darbai: lyg ir nebaigtas kasti griovys, iki galo nesuformuotas pylimas, neišlyginta aikštelė. Piliakalnį, matyt, galima būtų

datuoti I tūkst. II puse ar net II tūkst. pradžia.

Mantinionių piliakalnis yra Širvintų rajono Gelvonų seniūnijoje, apie 2 km į ŠV nuo Musninkų–Liukonių kelio sankryžos su keliu į Juodonis, 1,1 km į V nuo Juodonių kaimo, 400 m į ŠR nuo Musninkų–Liukonų kelio, 300 m į R nuo buvusio Mantinionių dvaro, Širvintos santakoje su iš Ulšiškių ežero ištekančiu mažu bevardžiu upeliu, Širvintos kairiajame ir bevardžio upelio dešiniajame krantuose. Piliakalnis įrengtas siauro ir nelygaus, medžiais ir krūmais apaugusio aukštumos iškyšulio, įsiterpusio tarp Širvintos ir bevardžio upelio, ŠV gale. Iš Š ir ŠR pusių jį juosia Širvinta, iš PV ir V – gili upelio griova, o PR pusėje tęsiasi nelygus aukštumos iškyšulys. Piliakalnis apaugęs medžiais ir krūmais.

Piliakalnio aikštelė ištęsto ovalo pavidalo, orientuota beveik R–V kryptimi, maždaug 15 m ilgio, 8–10 m pločio, žemėjanti į V ir kiek į kraštus. Išlikusi, atrodo, tiktai jos dalis, nes Š bei P šonai ir V galas, paplauti Širvintos ir upelio, nuslinkę, o nuo aikštelės V galo į ŠV tęsiasi staigiai žemėjantis ir siaurėjantis apie 20 m ilgio atragis – greičiausiai nuslinkusio piliakalnio galo liekana. Aikštelės R gale yra maždaug 15 m pločio ties pagrindu ir iki 10 m ilgio pylimas, kurio išorinis 1,5 m aukščio šlaitas leidžiasi į 7–8 m pločio ir 0,8 m gylio griovį. Piliakalnio šlaitai erodavę, statūs, daugiau kaip 20 m bendro aukščio, su aiškiai matomomis slinkties terasomis maždaug ties šlaitų viduriu Š, P ir PV pusėse.

Kultūrinio sluoksnio piliakalnyje ir šalia jo nepastebėta. Gali būti, kad tai ne visai baigto įrengti ar ką tik įrengto ir apleisto piliakalnio liekanos. Piliakalnį, matyt, galima būtų datuoti I tūkst.

Visi surasti piliakalniai bus siūlomi įrašyti į NKVR.

Unknown hillfort sites near the Jūra, Neris, and Širvinta

During the spring – autumn of 2008, KPC archaeologists surveyed four newly found hillfort sites, which were reported by different individuals. The Rekstukai hillfort site and outworks on the river Jūra was surveyed in Tauragė District. It has been partially washed away by the Jūra, leaving an 18 x 10 m flat hilltop with a bank up to 2 m high and a ditch outside it. Two Brižiai (Noselėnai) hillfort sites were found on the right bank of the Neris in Švenčionys District. The first hillfort site has been severely eroded by the Neris: only a 25 x 6 m area of the flat hilltop remains, a 2 m deep ditch and 2.5 m high earthwork created from it blocking the path to the top. Brushed pottery was found on it. The second hillfort site is somewhat to the SE of the first and has a triangular 35 x 35 m flat hilltop with a 1.5 m high earthwork and a ditch beyond it. Mantinionys hillfort site on the left bank of the irvinta was surveyed in Širvintos District. Its hilltop is 15 x 10 m and access to the top is blocked by an earthwork and a 0.8 m deep ditch. The hillfort sites date to the 1st millennium or even the early 2nd millennium.

Jonas Balčiūnas

Pilkapynas Kalviasalio miške

KPC archeologai 2008 m. rudenį žvalgė Ignalinos r., Naujojo Daugėliškio sen., netoli Kalviasalio kaimo esantį pilkapyną, kurį archeologui Valdemarui Šimėnui dar 2005 m., jam kasinėjant Poviliškės pilkapyną, nurodė vietos gyventojas, neakivaizdinio skyriaus istorikas G. Čiulada. (žr. *ATL 2005 metais*, V.,